

XUSUSIY SEKTOR KORXONALARIDA SOLIQ TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH YO‘LLARI

Rasulov Lazizbek Farxod o‘g‘li

Jizzax politexnika instituti o‘qituvchisi

Khurmatov Behzod

Abu Ali Ibn Sino nomidagi Tojikiston Davlat tibbiyot
universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada respublikamizda faoliyat ko‘rsatayotgan xususiy sektor korxonalarida yangi soliq tizimini samaradorligini ta‘minlash hisoblanadi. Har qaysi xususiy sektorning iqtisodiy rivojlanishida soliq tizimi o‘ta muhim rol o‘ynaydi.

Kalit so‘zlar: soliqlar, soliq siyosati, soliq kodeksi, investisiya, majburiy to‘lovlar, axborot-kommunikasiya, imtiyozlar, erkinlashtirish, soddalashtirish.

Annotation: this article is to ensure the effectiveness of the new tax system in private sector enterprises operating in our republic. The tax system plays an extremely important role in the economic development of any private sector.

Keywords: taxes, Tax Policy, tax code, investment, mandatory payments, information and communication, intios, liberalization, simplification.

Har qanday mamlakat iqtisodiyotida biz ko‘rishimiz mumkinki, ayrim xususiy sektor tarmoqlarda pul mablag‘lari yetishmay turgan bir paytda, soliq va shu kabi yig‘imlarni yig‘ish majburiy hisoblanadi. Soliq yukini kamaytirish, soliq solish tizimini soddalashtirish va soliq ma‘muriyatchiligini takomillashtirish iqtisodiyotni jadal rivojlantirish hamda mamlakatning investisiyaviy jozibadorligini yaxshilash - soliq siyosatini takomillashtirishning ustivor yo‘nalishlari hisoblanadi. Shu bilan birgalikda, mazkur sohada bir maromda iqtisodiy o‘shishga, ishbilarmonlik va investisiyaviy faollikni oshirishga, sog‘lom raqobat muhitini shakllantirishga, shuningdek, soliqlar va boshqa majburiy to‘lovlar yig‘iluvchanligining zarur darajasini ta‘minlashga to‘sqinlik qilayotgan bir qator tizimli muammolarni ko‘rsatdi, xususan:

umumbelgilangan soliqlarni to‘lovchilar uchun soliq yuki darajasining yuqoriligi, shuningdek, soliq solishning soddalashtirilgan va umumbelgilangan tizimida soliqlarni to‘laydigan xo‘jalik yurituvchi sub‘ektlar o‘rtasidagi soliq yuki darajasidagi farqning sezilarliligi; qo‘shilgan qiymat solig‘ini undirishning samarasiz tizimi, soliq to‘lovchilarning aylanma mablag‘larini jalb qiladigan, shuningdek, iste‘mol

mahsulotining oraliq hamda yakuniy qiymati qimmatlashishiga olib keladigan hamda yirik va kichik biznes o'rtasidagi kooperasiyaning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan majburiy to'lovlarning mavjudligi xususiy sektor korxonalarida samaradorlikni kamaytiradi bu esa o'z navbatida soliq tizimini takomillashtirishga turtki bo'ladi.

Ko'pchilikning nazarida barcha iqtisodiy muammolarning birgina yechimi, oxir-oqibatda, soliq yuklarni kamaytirishga borib taqaladi. Soliq siyosatining zamonaviy dolzarb muammolaridan biri, ularga nisbatan bildirilayotgan e'tirozlar, muammolarni hal etish va e'tirozlarni yumshatish yo'llari ham hozirgi sharoitda soliq siyosatining dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Shuningdek, byudjet defisitini kamaytirish soliq siyosatining Markaziy va bosh masalasi hisoblanadi. Nazariy jihatdan olib qaralganda byudjetning sog'lom (normal) faoliyat ko'rsatishi, odatda, unga tegishli bo'lgan daromadlar va xarajatlarning tenglik jarayonini taqozo etadi. Haqiqatdan ham u yoki bu miqdordagi xarajatlarni amalga oshirish uchun byudjet shu miqdordagi daromadlarga albatta ega bo'lishi kerak. Aks holda bu xarajatlarni amalga oshirishning iloji bo'lmaydi. Byudjet daromadlari hamda xarajatlarining tengligi byudjetning balanslashtirilganligidan dalolat beradi.

Byudjet defitsiti, boshqa sharoitlar teng bo'lgan taqdirda, o'z navbatida, byudjet mablag'larini oluvchilar, ya'ni xo'jalik yurituvchi sub'ektlar va aholi daromadlarining oshganligini ham anglatadi. Bu byudjet defisitining ular sotib olish qobiliyatining o'sganligiga, milliy ishlab chiqarish ko'lamining kengayganligiga ijobiy ta'sir ko'rsatganligini bildirib, bularning barchasi, oxir oqibatda, byudjetga kelib tushishi mumkin bo'lgan soliq to'lovlari hajmi (miqdori)ning kengayishi (oshishi)ga olib keladi. Bu masalaga nisbatan neoklassik maktab vakillarining qarashlari keynschilar maktabining qarashlariga butunlay teskari bo'lib, ular byudjet defisitiga nisbatan quyidagi xavflarning mavjud ekanligini ko'rsatib o'tganlar: byudjet defisitini qoplash (moliyalashtirish) uchun favquloddagi daromadlar - pul va qarzlarning emissiyasi, kreditlar va boshqalar - jalb qilinib, bu o'z navbatida, mamlakatning pul-kredit tizimini izdan chiqaradi, bularning barchasi, oxir oqibatda, milliy iqtisod va davlatning rivojlanishiga o'zining salbiy ta'sirini ko'rsatmasdan qolmaydi.

Xulosa qilib quyidagilarni keltirishimiz mumkin: har qanday xususiy sektor korxonalarining iqtisodiy tomonlama rivojlanishi uchun albatta soliq tizimi takomillashtirish juda muhim rol o'ynaydi. Korxonalarda ma'lum davr mobaynida pul mablag'larini yetishmasligi, boshqa tarmoqlarda esa pul mablag'lari vaqtincha bo'sh turib qolishi mumkindir, shu kabi vaziyatlarda soliq tizimida imtiyozlar berilishi kerak.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. «O‘zbekiston respublikasining soliq kodeksi» 30.12.2019 yil.
2. O‘zbekiston respublikasi oliy va o‘rta maxsus ta’lim vazirligi mirzo ulug‘bek nomidagi O‘zbekiston milliy universiteti iqtisodiyot fakulteti. «Moliya va soliqlar» ma’ruzalar kursi.
3. www.soliq.uz - O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi sayti
4. Umirova, G. Iqtisodiyotimizni rivojlantirishda innovatsiyalarning tutgan o‘rni va ro‘li //Qo‘qon universiteti xabarnomasi. – 2022. – T. 5. – C. 64-66.
5. Umirova, G. (2023). Tadbirkorlikni rivojlantirishda motivatsiya omillaridan foydalanishning zaruriyati. *Qo‘qon universiteti xabarnomasi*, 8, 74-77.
6. Umirova, G.Sh. (2023). Yosh olimlar, doktorantlar va tadqiqotchilarning onlayn ilmiy forumi. Raqamli iqtisodiyot sharoitida bank tizimini isloh qilishning yo‘llari, 37-38. TATUFF-EPAI.
7. qizi Umirova, G. S. (2024). Tadbirkorlikni rivojlantirishda innovatsiyalarning hozirgi kundagi ahamiyati. *Educational Research in Universal Sciences*, 3(3), 452-454.